

Ulkoministeriö

Oikeuspalvelu

Ihmisoikeustuomioistuin- ja
-sopimusasioiden yksikkö OIK-40

VN/24367/2024

VN/24367/2024-UM-10

16.04.2025

OIKEUSMINISTERIÖ

Ulkoministeriön lausunto Euroopan neuvoston yleissopimuksesta oikeudenkäyntiavustajan ammatin suojaamiseksi sekä yleissopimuksen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta

Oikeusministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa Euroopan neuvoston yleissopimuksesta oikeudenkäyntiavustajan ammatin suojaamiseksi sekä yleissopimuksen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta. Euroopan neuvoston ministerikomitea on hyväksynyt yleissopimuksen 12.3.2025 ja se on tarkoitus avata allekirjoitettavaksi Luxembourgiin 13.5.2025. Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Ulkoministeriö pitää yleissopimuksen allekirjoittamista tarkoituksenmukaisena.

Ulkoministeriö katsoo, että uusi Euroopan neuvoston yleissopimus oikeudenkäyntiavustajan ammatin suojaamiseksi vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia erityisesti takaamalla riippumattoman ja turvallisen oikeudenkäyntiavun, joka on olennainen osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja demokraattista yhteiskuntaa.

Yleissopimus vahvistaa oikeudenkäyntiavustajien riippumattomuutta, turvaa heidän ammatillista toimintavapauttaan sekä parantaa mahdollisuuksia tarjota oikeudellista apua ilman ulkopuolista painostusta, häirintää tai uhkailua. Oikeus antaa neuvoja, avustaa ja edustaa asiakkaita, pääsy asiakirjoihin ja tuomioistuimiin, sekä oikeus toimia vapaasti ja luottamuksellisesti ovat keskeisiä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja tehokkaan oikeussuojan kannalta.

Yleissopimuksella suojataan oikeudessa esiintyviä oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneita juristeja sekä heidän avustajiaan sekä heidän ammattitoimistossaan työskenteleviä ja mahdollisten yhteenliittymien henkilöstöä kyseiseen tehtävään liittyviä tehtäviä hoidaessaan tai avustaessaan. Kaupalliset tehtävät on rajattu yleissopimuksen soveltamisen ulkopuolelle. Juristien yhteenliittymät ja edunvalvontaorganisaatiot ja vapaa liittyminen niihin sisältyvät yleissopimuksen soveltamisalaan. Ulkoministeriö painottaa, että erityisesti autoritaarisissa yhteiskunnissa olisi tärkeää, että oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden ammattikunnat voivat itsenäisesti puolustaa oikeudenkäyntiavustajien etuja ja tukea jäseniään. Myös kurinpitomenettelyissä on oltava oikeudenmukaiset menettelyt, riippumattomat elimet ja valitusoikeus, mikä ehkäisee vallan väärinkäyttöä.

**Postiosoite
Postadress
Postal Address**Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto**Käyntiosoite
Besöksadress
Office**Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki**Puhelin
Telefon
Telephone**

+358 2 951 6001

**Faksi
Fax
Fax**

+358 9 629 840

**S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet**kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

Lisäksi yleissopimuksessa nostetaan nimenomaisesti esille eräitä perusoikeuksia ja -vapauksia turvallisen ja vapaan ammattitehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi, millä on suoria vaikutuksia asiakkaan oikeuksiin ja sen myötä erinäisten ihmisoikeuksien toteutumiseen. Erityisen tärkeää on turvata vapautensa menettäneiden oikeus oikeudelliseen apuun.

Yleissopimuksella asetetaan tietyt vähimmäisedellytykset juristien suojelemiseksi ammattitehtävien hoitamisessa ja sillä perustetaan yleissopimuksen täytäntöönpanon valvontamekanismi (GRAVO). Ulkoministeriö katsoo, että kansainvälinen riippumaton valvontaelin antaa yleissopimukselle vaikuttavuutta. Yleissopimukseen liittyvän ja sitä tulkitsevan selitysraportin (*Explanatory Report*) mukaan EU-oikeudelliset velvoitteet on huomioitu yleissopimuksessa. Lisäksi siinä on otettu huomioon muun muassa YK:n perusperiaatteet (*UN Basic Principles on the Role of Lawyers*).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella (EIT) on merkittävää oikeuskäytäntöä, joka koskee oikeudenkäyntiavustajien suojelua. Tämä oikeuskäytäntö liittyy erityisesti asianajajien oikeuteen harjoittaa ammattiaan ilman valtion puuttumista, heidän viestintänsä luottamuksellisuuteen sekä heidän rooliinsa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaajina. EIT on katsonut, että asianajajien vainoaminen tai häirintä valtion toimesta uhkaa oikeusvaltioperiaatetta. Tässä yhteydessä ulkoministeriö toteaa, että Suomi on osapuolena Euroopan ihmisoikeustoimikunnan ja ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyihin osallistuvia henkilöitä koskevassa eurooppalaisessa sopimuksessa (ETS nro 161; SopS 556 ja 557/1991). Uusi yleissopimus tarjoaa mahdollisuuden laajentaa tätä suojelua erityisesti oikeudenkäyntiavustajiin.

Ulkoministeriö katsoo, että yleissopimus vahvistaa valtioiden velvollisuutta suojella oikeudenkäyntiavustajia erityisesti tilanteissa, joissa nämä joutuvat uhatuiksi tai joutuvat hyökkäysten kohteeksi ammatillisen toimintansa vuoksi. Näin ollen yleissopimus tukee myös ihmisoikeuspuolustajien suojelemista esimerkiksi 6 (1) artiklan avulla, jolla turvataan oikeudenkäyntiavustajien oikeus tarjota oikeudellista apua myös ihmisoikeuksien ja perusvapauksien puolustamisen tarkoituksessa sekä 7 ja 9 artikloiden kautta, jotka puolestaan vahvistavat oikeudenkäyntiavustajien ilmaisunvapauden ja henkilökohtaisen turvallisuuden erityisesti tilanteissa, joissa he toimivat yhteiskunnallisesti arkaluonteisissa ja poliittisesti herkkäluonteisissa asioissa. Oikeudenkäynneissä esiintyvät juristit voivat osallistua myös laajemmin julkiseen keskusteluun, puolustaa oikeusvaltiota ja tuoda esiin epäkohtia oikeusjärjestelmässä.

Ihmisoikeuspuolustajien asema on viime vuosina heikentynyt ja työ osoittautunut usein vaaralliseksi. Myös ihmisoikeuspuolustajien suojeleminen ja tukeminen on muodostunut viime aikoina lähes kaikkialla maailmassa aiempaa haasteellisemmaksi. Ihmisoikeuspuolustajat kohtaavat aiempaa enemmän ja aiempaa vakavampia ihmisoikeusloukkauksia, mukaan lukien mielivaltaisia pidätyksiä ja jopa kuolemanrangaistuksia. Samalla kaikenlaiset uhat, pelottelu, vihapuhe ja häirintä ovat yleistyneet ja saaneet aiempaa vakavampia muotoja, myös verkkoympäristössä. Siten ulkoministeriö katsoo, että oikeudenkäyntiavustajien asema ihmisoikeuspuolustajina on varsin perustellusti nostettu esille yleissopimuksen selitysraportissa.

Ihmisoikeuspuolustajien tukeminen on ollut pidempään yksi Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopisteistä. Ulkoministeriö on myös päivittänyt ohjeet ihmisoikeuspuolustajien tukemiseksi. Ohjeet ihmisoikeuspuolustajien tukemisesta on suunnattu erityisesti ulkoasiainhallinnon toimijoille ulkoministeriössä ja Suomen ulkomaanedustustoissa. Ohjeita voivat kuitenkin hyödyntää kaikki viranomais toimijat samoin kuin yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan edustajat.

Yleissopimuksen terminologian käännöksen osalta ulkoministeriö tunnistaa haasteet erityisesti termin ”lawyer” kääntämisessä. ”Lawyer” kääntyy suomeksi yleensä kontekstin mukaan ja sillä voidaan tarkoittaa henkilöä, joka on suorittanut ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon (OTM, OTK tai rinnasteinen kansainvälinen tutkinto), tuomioistuinkontekstissa oikeudenkäyntiä hoitavaa oikeudenkäyntiavustajaa tai asianajajaa, joka on ammattinimike valvotulle ammatinharjoittajalle. Yleissopimuksen soveltamisalan osalta termin ”lawyer” käännöksen tulisi kattaa luonnolliset henkilöt, joilla on oikeustieteellinen tutkinto ja kansallisen lainsäädännön perusteella pätevyys ja valtuutus ja täyttää kelpoisuusehdot hoitaa asianajollisia tehtäviä tuomioistuimissa. Suomessa näihin luetaan luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat, julkiset oikeusavustajat ja asianajajat, jotka ovat Suomen Asianajajat ry:n jäseniä. Näin ollen ”oikeudenkäyntiavustaja” lienee soveltuvin käännös tässä yleissopimuksessa. Ulkoministeriöllä ei ole muita huomioita suomennoksesta.

Yksikönpäällikkö

Krista Oinonen

Lainsäädäntöneuvos

Marjatta Hiekka

VN/24367/2024-UM-10

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: